

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

КАФЕДРА ФІНАНСІВ, ГРОШОВОГО ОБІГУ І КРЕДИТУ

**ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ТА
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

ЛЬВІВ – 2023

Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Методичні вказівки до практичних та семінарських занять для першого (бакалаврського) освітнього ступеня для здобувачів спеціальності 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2024. – 28 с.

Укладач: **Бодаковський В.Ю.**, к.е.н., доцент кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту

Рецензенти: **Майовець Є.Й.**, д.е.н., професор, завідувач кафедри маркетингу Львівського національного університету імені Івана Франка

Крупка М.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка.

Рекомендовано до друку кафедрою фінансів, грошового обігу і кредиту економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

Протокол № 1 від 30 серпня 2023 р.

© Бодаковський В.Ю.

ЗМІСТ

Вступ

1. Програма навчальної дисципліни
2. Навчально-методичне забезпечення для самостійної роботи студентів
 - 2.1. Критерії оцінювання поточної роботи студентів
 - 2.2. Методичні рекомендації для самостійної роботи за темами та перелік рекомендованої літератури
 - 2.3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання» покликана забезпечити знання основних положень і результатів сучасних наукових досліджень проблем організації системи управління фінансово-господарською діяльністю підприємств в Україні та світовій практиці.

Навчальна дисципліна комплексно розкриває актуальні питання, пов'язані з організацією фінансової діяльності суб'єктів господарювання, фінансуванням, управлінням грошовими потоками, дивідендною політикою, фінансовими аспектами реорганізації підприємств, фінансовими інвестиціями, оцінкою вартості підприємств, фінансовим контролінгом та бюджетуванням.

Дисципліна передбачає вироблення у студентів вмінь планувати витрати від реалізації продукції (робіт, послуг) та прибуток, розраховувати потребу в оборотних коштах, аналізувати показники ліквідності та платоспроможності, рентабельності, фінансової стійкості, майнового стану та ділової активності підприємств. В процесі вивчення навчального курсу студенти оволодівають знаннями в сфері фінансового планування та прогнозування діяльності підприємств.

Мета: вивчення теоретичних знань про розробку та впровадження суб'єктами господарювання методів комплексного управління капіталом, фінансового планування за традиційними технологіями та технологією бюджетування, аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, що формує економічну стратегію підприємств різних форм власності та організаційно – правових форм.

Завдання:

- визначення сутності фінансового менеджменту і системи методологічного та інформаційного забезпечення фінансового управління на підприємстві;
- вивчення особливостей управління грошовими потоками підприємства; засвоєння методологічних основ визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках;
- формування знань про інструменти управління прибутком на підприємстві;
- ознайомлення з процедурою управління оборотними і необоротними активами підприємства;
- оцінка вартості і структури капіталу підприємства;
- висвітлення методів управління інвестиціями та фінансовими ризиками у господарській діяльності;
- оволодіння навичками зі складання стратегічних і поточних фінансових планів діяльності підприємства;
- аналіз та застосування основних інструментів антикризового фінансового управління підприємством.

У результаті вивчення цього курсу студент повинен

знати:

- визначення категорії "фінансова діяльність";
- зміст поняття "фінансовий капітал підприємств";
- джерела формування та напрями використання фінансового капіталу підприємств;
- особливості формування та розподілу прибутку на підприємстві;
- методику аналізу фінансового стану підприємств;
- інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємств;
- методи фінансового планування на підприємстві;
- економічний зміст, задачі та принципи фінансового планування;
- методи фінансового планування;
- особливості організації системи управління на підприємстві;
- систему бюджетного управління на підприємстві;
- механізм формування дивідендної політики та стимулювання працівників суб'єкта господарювання.

вміти:

- оцінювати ефективність використання капіталу на підприємстві;
- визначати ефективність управління грошовими потоками підприємств;
- застосовувати теоретичні знання для планування основних параметрів фінансової діяльності підприємств та
- оцінки фінансового стану.
- складати бізнес-план підприємства;
- здійснювати бюджетування на підприємстві;
- визначати сутність та особливості фінансового планування на підприємстві;
- використовувати методи фінансового планування;
- вести організацію фінансового планування;
- охарактеризувати суть і функції фінансів суб'єкта підприємництва, склад фінансових ресурсів;
- здійснювати оцінку прибутковості діяльності суб'єкта підприємництва;
- визначати фінансові результати діяльності суб'єкта підприємництва, розраховувати плату за користування кредитом;
- аналізувати фінансовий стан суб'єкта господарювання;
- оперувати різними методами і прийомами аналізу сучасних проблем фінансово-господарської діяльності підприємств та знаходити шляхи їхнього вирішення.
- використовувати звітність як інструмент фінансового аналізу й управління фінансами підприємства;
- обґрунтовувати та надавати економічну інтерпретацію фінансових результатів діяльності суб'єктів підприємництва.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1

Загальні положення фінансової діяльності суб'єктів господарювання

Тема 1. Основи фінансової діяльності суб'єктів господарювання

(далі - СГ)

Суть та основні фінансові категорії, які пов'язані з фінансовою діяльністю СГ. Зміст та основні завдання фінансової діяльності СГ. Фінансова діяльність у системі завдань фінансового менеджменту підприємства. Організація фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Форми фінансування підприємства .

Визначення фінансових ресурсів підприємства. Фінансова діяльність як засіб реалізації стратегічних цілей суб'єкта господарювання на ринку. Цілі фінансової діяльності та завдання, які вирішуються у процесі управління фінансами підприємства. Функціональний зв'язок фінансової діяльності та фінансового управління. Роль фінансової діяльності в забезпеченні конкурентоздатності суб'єкта господарювання. Створення конкурентної переваги за витратами виробництва.

Види фінансової діяльності. Форми фінансування підприємства: внутрішні та зовнішні джерела. Організація фінансової діяльності підприємств. Роль і завдання фінансової служби підприємства. Фактори, що впливають на структуру фінансової служби підприємства. Вимоги до фінансового директора та працівників фінансової служби.

Тема 2. Формування власного капіталу СГ

Власний капітал, його функції та складові. Статутний капітал і корпоративні права підприємства. Резервний капітал підприємства, його види та джерела утворення. Система аналізу власного капіталу СГ.

Мобілізація фінансових ресурсів у власний капітал підприємств різних правових форм організації бізнесу. Структура власного капіталу підприємства за даними балансу. Функції власного капіталу. Цілі і методи зміни структури та величини власного капіталу. Сутність і склад резервного капіталу підприємства. Приховані резерви як джерело фінансування діяльності підприємства. Призначення і джерела формування статутного фонду підприємства за видами власності. Визначення розміру статутного фонду. Методи оцінювання внесків засновників підприємства у статутний фонд. Співвідношення оплаченої та неоплаченої часток статутного фонду: кількісне визначення, законодавче регулювання.

Методи та напрями збільшення статутного фонду ТОВ, ПП за рахунок зовнішнього фінансування та внесків у товарній формі. Методи збільшення статутного фонду шляхом перерозподілу загального капіталу підприємства

без його зростання. Фактори і методи зменшення статутного капіталу ТОВ і ПП. Формування статутного капіталу акціонерного товариства простими і привілейованими акціями. Номінальний, балансовий та ринковий курс корпоративних прав (акцій). Методи і джерела збільшення статутного капіталу акціонерного товариства. Визначення курсу емісії акцій. Цілі та методи зменшення статутного капіталу АТ. Зміст санації балансу. Складання балансу, звіту про фінансові результати та звіту про власний капітал.

Тема 3. Внутрішні джерела фінансування підприємств

Класифікація внутрішніх джерел фінансування підприємства. Самофінансування підприємств. Збільшення статутного капіталу без залучення додаткових внесків. Забезпечення наступних витрат і платежів. Чистий грошовий потік та його показники.

Чистий прибуток, амортизаційні відрахування, забезпечення наступних витрат і платежів. Валовий доход, валові витрати, прибуток — чинники, що формують власні фінансові ресурси.

Планування виручки від реалізації продукції на основі аналітичного підходу (метод “товарного балансу” та узагальненої вартісної оцінки) та з використанням методу крапки беззбитковості. Визначення прибутку як оподаткованого валового доходу. Планування прибутку і рентабельності господарської діяльності методами по асортиментного планування, аналітичним і методом необхідної прибутковості капіталу. Розподіл чистого прибутку за напрямками використання: формування спеціальних грошових фондів підприємства.

Економічна характеристика самофінансування як внутрішнього фінансування. Напрями самофінансування: з метою підтримки рівня виробництва та з метою забезпечення економічного росту. Приховані резерви та їх використання для самофінансування. Відкрите самофінансування. Потік самофінансування (грошовий потік підприємства).

Тема 4. Зовнішні джерела фінансування СГ за рахунок позичкового капіталу

Позичковий капітал, його ознаки та складові. Кредитоспроможність підприємства. Позичкові цінні папери СГ. Комерційні та альтернативні кредити.

Об’єктивна необхідність позикових коштів у складі фінансових ресурсів підприємства. Залучення позикового капіталу на кредитному ринку. Залучення позикового капіталу на ринку цінних паперів. Фінансування шляхом короткострокових запозичень: сфера застосування, цілі, порівняльна вартість кредитування різними методами. Рішення про короткострокове кредитування - вибір між ризиком і прибутковістю. Критерії вибору виду

короткострокового банківського кредиту. Інструменти короткострокових запозичень. Види банківських короткострокових кредитів.

Матриця фінансової стратегії. Види фінансових ресурсів та принципи формування їх якісної структури.

Поняття кредитоспроможності підприємства. Кредитоспроможність підприємства як передумова отримання кредитів. Якісні та кількісні показники кредитоспроможності. Кредитне забезпечення та його роль в отриманні та вартості кредиту. Види забезпечення кредиту: застава, гарантії, поручительства. Застава майна (рухомого і нерухомого), майнових прав, цінних паперів.

Тема 5. Оптимізація структури капіталу СГ

Точка беззбитковості (ТБ) або «фундамент діяльності» СГ. Особливості використання розрахунку ТБ в управлінському обліку. Оптимізація структури капіталу СГ. Оцінка ефективності використання власного і позиченого капіталу. Зв'язок системи управління капіталом з системою управління прибутком СГ

Тема 6. Інструменти фінансового контролінгу

Суть та основні завдання фінансового контролінгу. Стратегічний і оперативний фінансовий контролінг. Система раннього попередження і реагування. Методи контролінгу.

Контролінг — метод ефективного менеджменту підприємства. Функції контролінгу як системи підтримки управлінських рішень: координація, фінансова стратегія, планування та бюджетування, бюджетний контроль, внутрішній консалтинг, внутрішній аудит і ревізія. Завдання контролінгу відповідно до його функцій. Фінансовий контролінг як функціональна підтримка фінансового менеджменту. Стратегічний фінансовий контролінг. Оперативний фінансовий контролінг: бюджетування та бюджетний контроль. Методи контролінгу: аналіз точки беззбитковості, бенчмаркінг, вартісний аналіз.

Тема 7. SWOT-аналіз та методи фінансового прогнозування

Економічна характеристика SWOT-аналізу. Методи фінансового прогнозування. Причинний метод прогнозування. Методи прогнозування: екстраполяція.

Організація фінансового прогнозування та планування на підприємстві. Становлення фінансового планування в Україні в сучасних умовах. Види і зміст фінансових планів.

Принципи організації фінансового управління на підприємстві. Стратегія і тактика управління фінансами підприємств. Основні показники у фінансовому плануванні.

Тема 8. Бюджетування на підприємстві

Бюджетування як функція фінансового контролінгу. Принципи та способи бюджетування. Система бюджетів на підприємстві. Визначення потреби в капіталі та особливості дотримання правил фінансування.

Бюджетування на підприємстві. Бюджетування як функція фінансового контролінгу. Зміст та види потреби в капіталі. Потреба в капіталі для фінансування основних засобів і нематеріальних активів. Потреба в капіталі для фінансування оборотних активів. Правила фінансування підприємств. золоте правило фінансування. золоте правило балансу. Правило вертикальної структури капіталу. Ефект фінансового левериджу. Планування прибутків і збитків. Планування ліквідності. Планування показників балансу. Прогноз руху грошових коштів (Cash-flow). Бюджетний контроль та аналіз відхилень.

Бюджетна структура підприємства. Формування бюджетної системи на підприємстві. Принципи імплементації механізму управління прибутком в систему бюджетування суб'єкта господарювання.

Управління витратами підприємства за допомогою центрів фінансової відповідальності та бюджетів. Поріг рентабельності. Валова маржа. Ефект операційного (виробничого) важеля. Управління використанням прибутку. Роль податкового планування в управлінні прибутком. Розподіл прибутку серед власників підприємства та дивідендна політика. Капіталізація прибутку як форма його використання.

Тема 9. Фінансове інвестування на підприємстві

Сутність та види фінансових інвестицій підприємств. Цілі та об'єкти фінансового інвестування. Довгострокові фінансові інвестиції. Поточні фінансові вкладення. Фінансові інвестиції в асоційовані, дочірні та спільні підприємства. Вкладення в боргові фінансові інструменти. Оцінка доцільності фінансових інвестицій. Оцінка доцільності вкладень у корпоративні права. Методи оцінки фінансових інвестицій при відображенні їх у фінансовій звітності.

Управління реальними інвестиціями. Джерела фінансування реальних інвестицій. Види інвестиційних проектів. Методи оцінювання економічної ефективності інвестиційних проектів. Управління фінансовими інвестиціями.

Ризики у фінансово-господарській діяльності економічних суб'єктів. Умови виникнення ризиків, їх види та характеристика. Критерії прийняття управлінських фінансових рішень в умовах невизначеності.

Модель управління фінансовими ризиками. Чинники у системі параметрів моделі управління фінансовими ризиками. Кількісне вимірювання фінансових ризиків.

Нейтралізація фінансових ризиків. Стратегія уникнення ризику. Страхування і хеджування як форми мінімізації ризиків. Диверсифікація як засіб зменшення величини фінансового ризику.

2.1. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Види робіт	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальна кількість балів
Практичні заняття	Упродовж семестру	Виступ на семінарському (практичному) занятті; відповіді при усному та письмовому опитуванні, виконання практичних завдань	5 балів
Індивідуальні завдання	Упродовж семестру	Виконання індивідуальних завдань	10 балів
Модульні контрольні роботи	5-й і 10-й тиждень семестру	Виконання завдань модульної контрольної роботи	20 балів (2x10 балів)
Самостійна робота	Упродовж семестру	Виконання завдань самостійної роботи	10 балів

2.2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗА ТЕМАМИ ТА ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Тема 1. Основи фінансової діяльності суб'єктів господарювання (далі - СГ)

Теми доповідей:

1. Вплив інфляції на фінансовий стан СГ (на прикладі підприємства чи галузі).
2. Податкове навантаження та методи його оптимізації (на прикладі СГ чи галузі).
3. Управління валютними ризиками на підприємствах України.
4. Економічна характеристика фінансової діяльності малих підприємств.
5. Економічна характеристика фінансової діяльності середніх підприємств.
6. Економічна характеристика фінансової діяльності великих підприємств.
7. Економічна характеристика фінансової діяльності підприємств з державною формою власності.
8. Економічна характеристика фінансової діяльності підприємств ВПК.

Тема 2. Формування власного капіталу СГ

Теми доповідей:

1. Місце фінансової служби в організаційній структурі підприємства (на прикладі СГ).
2. Причини збільшення капіталу (на прикладі СГ).
3. Причини зменшення капіталу (на прикладі СГ).
4. Ефективність управління капіталом (на прикладі СГ).
5. Сучасні методи управління структурою капіталу суб'єкта господарювання.
6. Фінансові ресурси, фінансовий капітал і фінансова діяльність як основні категорії системи управління суб'єктом господарювання.
7. Критерії оцінки власників підприємства: вирішення конфлікту інтересів та їх вплив на фінансову діяльність.

Тема 3. Внутрішні джерела фінансування підприємств

Теми доповідей:

1. Як побудувати організаційну структуру управління капіталом (на прикладі СГ).
2. Експертна оцінка управління капіталом підприємства (на прикладі СГ).
3. Економічна характеристика руху ГК підприємства (на прикладі СГ).
4. Побудова матриці фінансової стратегії підприємства (на прикладі діючого СГ).

Тема 4. Зовнішні джерела фінансування СГ за рахунок позичкового капіталу

Темі доповідей:

1. Оцінка кредитоспроможності (на прикладі СГ) за рекомендаціями НБУ.
2. Оцінка кредитоспроможності за допомогою альтернативної методики аналізу (на прикладі СГ).
3. Ануїтет – теоретична та практична характеристика (на прикладі СГ).
4. Оцінка класичного методу нарахування відсотків з позиції СГ (на прикладі СГ).

Тема 5. Оптимізація структури капіталу СГ

Темі доповідей:

1. Оцінка точки беззбитковості (на прикладі СГ).
 - 1.1. – для ФОП (виконує 1 студент).
 - 1.2. – для середнього СГ (виконують 2 студенти).
 - 1.3. – для великого СГ (виконують 3 студенти).
2. Оцінка ефективності використання власного та позичкового капіталу (на прикладі 2-3 СГ). Виконують 2 студенти.

Тема 6. Інструменти фінансового контролінгу

Темі доповідей:

1. Побудуйте систему контролінгу на обраному Вами підприємстві (можуть обрати 3 студенти).
2. Економічна характеристика портфельних матриць (обирає 1 студент).
3. Використайте бенчмаркінг для аналізу СГ (готельної, ресторанної сфери) (можуть обрати 3 студенти).
4. Використайте бенчмаркінг для аналізу СГ (сфери будівельної, виготовлення електроенергії) (можуть обрати 3 студенти).

Тема 7. SWOT-аналіз та методи фінансового прогнозування

Темі доповідей:

1. Оцінка ефективності фінансової діяльності підприємства (суб'єкта господарювання обирає студент).
2. Механізм формування фінансової стратегії суб'єкта підприємництва на основі основних методів фінансового управління.
3. Прогнозування ефективності фінансової діяльності СГ України.

4. SWOT-аналіз ринків України.
5. Методи визначення середніх величин в системі прогнозування підприємства.
6. Екстраполяція тренду як інструмент прогнозування.
7. Експоненціальне згладжування – елемент системи фінансового прогнозування та планування.
8. Основні методологічні прийоми, що використовуються за суб'єктивного методу прогнозування

Тема 8. Бюджетування на підприємстві

Темі доповідей:

1. Перспективи фінансового управління на підприємстві за допомогою центрів фінансової відповідальності.
2. Структура системи бюджетування на підприємстві.
3. Операційні бюджети (на прикладі діючого СГ).
4. Фінансові бюджети (на прикладі діючого СГ)..

Тема 9. Фінансове інвестування на підприємстві

Темі доповідей:

1. Інноваційні методики нейтралізація фінансових ризиків.
2. Страхування і хеджування як форми мінімізації фінансових ризиків.
3. Диверсифікація як засіб зменшення величини фінансового ризику.
4. Аналіз інвестиційного ринку України.
5. Напрями інвестування на міжнародних фінансових ринках.
6. Міжнародні фінансові посередники.
7. Особливості оподаткування інвестиційної діяльності.
8. Стан міжнародного інвестиційного ринку.
9. Перспективи прогнозування фінансових криз на світовому фінансовому ринку.

1.3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

1	<i>Тема завдання</i>	Формування фінансової стратегії підприємства
2	<i>Структура виконаного завдання</i>	<p>⇒ Анотація (із зазначенням співавторів завдання та їхнім внеском у проведену роботу)</p> <p>⇒ Основна частина роботи (див. п.3)</p> <p>⇒ Висновки</p> <p>⇒ Перелік використаних інформаційних джерел</p>
3	<i>Головні елементи основної частини роботи</i>	<p>⇒ Аналіз діючого підприємства (за найважливішими фінансовими показниками) – <i>мінімум за 3 роки</i></p> <p>⇒ Визначення стратегічних орієнтирів фінансового управління на підприємстві (за термінами, цілями) – <i>мінімум на 1 рік</i></p> <p>⇒ Лаконічна структура стратегічного фінансового плану та його обґрунтування (<i>можна на прикладі фінансової звітності</i>)</p>
4	<i>Кількість учасників роботи</i>	3
5	<i>Термін виконання завдання</i>	I семестр
6	<i>Обсяг виконаного завдання</i>	До 10 сторінок
7	<i>Формат виконання</i>	Довільний (документ Word, презентація)

Основна література:

1. James S. Earley, M. F. Severance and F. N. Firestone Business Budgeting and the Theory of the Firm. The Journal of Industrial Economics. Vol. 9. No. 1. P. 23-42. URL: <https://www.jstor.org/stable/2097465?seq=1>
2. Wienhold M. Better Budgeting methods – a comparative effect analysis on traditional budgeting problems. Lisbon: Católica - Lisbon School of Business & Economics, 2017. 58 p. URL: https://repositorio.ucp.pt/bitstream/10400.14/18798/1/Master_Thesis_Marcus_Wienhold_final.pdf
3. Бандурка О.М. Фінансова діяльність підприємства: Підручник. - 2-ге вид., перероб. і доп. / О.М. Бандурка, М.Я. Коробов, П.І. Орлов, К.Я. Петрова. - Київ : Либідь, 2003. - 384 с.
4. Бердинець М.Д., Сурженко А.В. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 352 с.
5. Бечко П. та ін. Фінансовий менеджмент : підручник / П. Бечко, О. Непочатенко, Б. Гузар, С. Колотуха, О. Транченко, О. Ролінський, С. Власюк, О. Тригубенко, Л. Барабаш. – Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – 496 с. (таблиці, схеми)
6. Білик М. Д., Бєлялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
7. Бодаковський В.Ю. Проблеми оптимізації джерел фінансових ресурсів суб'єктів господарювання України/Формування ринкової економіки в Україні. – 2010. – Вип. 21: Фінансово-економічні перспективи розвитку України в умовах глобалізації. – С. 29-35.
8. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
9. Господарський кодекс України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin>
10. Гудзь Ю.Ф. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання: конспект лекцій / Ю.Ф. Гудзь // ДонНУЕТ. – Кривий Ріг, 2018. – 110 с.
11. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2014. 96 с.
12. Кузьмін А. Е., Мельник А. Г. Бюджетування на підприємстві: навч. посібник. / А. Е. Кузьмін. - М. : Кондор, 2018. -312 с
13. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 303 с.-
14. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 303 с.-
15. Основи

- бюджетування : навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с
15. Податковий кодекс України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
 16. Ставерська Т.О. Фінансове планування та прогнозування в підприємствах і фінансових установах: навч. посібник /Т.О.Ставерська, І.С.Андрющенко.–вид. 2-ге, доп.–Харків: ХДУХТ, 2019.–144 с
 17. Терещенко О. О. Фінансовий контролінг : навч. посібн. Київ: КНЕУ, 2013. 407 с.
 18. Фастовець А.А., Фисун І.В. Фінанси малого бізнесу: навч. посіб. / А.А. Фастовець, І.В. Фисун. – К.: Кондор- Видавництво, 2013. – 302 с.
 19. Фінанси підприємств: підруч. / [кер. авт. кол. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін] –К.: КНЕУ, 2008. – 552 с.
 20. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Терещенко О.О. Навч. посіб-ник. — К.: КНЕУ, 2003. — 554 с.
 21. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: підручник / Л.О. Омелянович [та ін.]; за ред. Л.О. Омеляновича. – 3- те вид., перероб. і допов. – К.: Знання, 2011. – 231 с.
 22. Фінансовий менеджмент : [підручник] / А.М. Поддєрьогін [та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. К. : КНЕУ, 2005. -535 с.
 23. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки ; [М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко та ін.]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 440 с.
 24. Фінансовий менеджмент. Практикум : навч. посібник / Л. Д. Буряк, О. М. Білик, М. Д. Грицино та ін. ; за заг. ред. А. М. Поддєрьогіна. – Київ: КНЕУ, 2016. – 335 с.
 25. Фінансовий менеджмент: підручник / [А.М.Поддєрьогін, Н.Д.Бабяк та ін] ; кер.авт. і наук. ред. проф. А.М.Поддєрьогін. – 2-ге вид.б перероб. – Київ: КНЕУ, 2017. – 534 с.
 26. Фінансовий менеджмент: Підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки ; [М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко та ін.]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 440 с. (у співавторстві).
 27. Фінансовий менеджмент: Підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки ; [М. І. Крупка, О. М. Ковалюк, В. М. Коваленко та ін.]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 440 с. (у співавторстві).
 28. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Додаткова література:

1. Антонов В. М., Яловий Г. К. Фінансовий менеджмент: сучасні інформаційні технології : навч. посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 432 с.
2. Ачкасов А. Є., Охріменко В. М., Мількін І. В. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. Харків : ХНУМГ, 2014. 277 с
3. Байрамов М. О. Удосконалення методів оцінки кредитоспроможності суб'єкта господарювання //Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С.192-194.
4. Бастан К. Теоретичні основи управління фінансами в малому бізнесі.// Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2015. –№ 3. – С. 5–16.
5. Білик М. Д., Беялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с. 5. Бодаковський В.Ю. Концептуальні засади місцевої фінансової інфраструктури підприємництва в Україні// Формування ринкової економіки в Україні. Випуск 31, – 2014р.
6. Бодаковський В.Ю. Проблеми оптимізації джерел фінансових ресурсів суб'єктів господарювання України/Формування ринкової економіки в Україні. – 2010. – Вип. 21: Фінансово-економічні перспективи розвитку України в умовах глобалізації. – С. 29-35.
7. Бодаковський. В.ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВ/Бодаковський В./Формування ринкової економіки України. Збірник наукових праць. Випуск №35. – Ч.1.-Львів.2016.- С.57-63
8. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств // Інвестиції практика та досвід.– 2008. – №4.– С.40–44.
9. Вакульчик О. М., Брайко В. С. Автоматизовані системи обліку і фінансового аналізу //Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С. 169-171.
10. Ванькович Д., Бодаковський В. Фінансове забезпечення регіональної політики України в контексті євроінтеграції. Формування ринкової економіки в Україні. 2019. Випуск 41. С. 50-58.
11. Ватченко О. Б., Шаранов Р. С. Необхідність упровадження механізму антикризового управління на підприємствах //Цифрове суспільство:

- фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С.43-45.
12. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 15.12.2019).
 13. Гоголь Т.А. Особливості методики фінансового аналізу підприємств малого бізнесу // Вісник Чернігівського державного технологічного університету.– № 2 (66), 2013 .– С.386-393.
 14. Грибенко В. А. Розширення інформаційного забезпечення ризик-аналізу інноваційних проєктів //Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С.173-175.
 15. Григораш О. В., Григораш Т. Ф. Цифровізація діяльності як необхідна умова ведення бізнесу в умовах COVID-19 //Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С.41-43.
 16. Дохід : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення 15.12.2019).
 17. Дропа Я. Б. Визначення оптимальної структури оборотного капіталу за критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності / Я.Б. Дропа / Вісник Львівської державної академії: збірник наукових статей. Економічні науки / Головний редактор Буряк П. Ю. – 005. – №9. – Львів: Львівська державна фінансова академія, 2005. – С. 361–368.
 18. Дудчик О. Ю. Роль необоротних активів підприємств у розвитку економіки України // Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С. 277-279.
 19. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).
 20. Ілляшенко Т.О., Ілляшенко К.В., Скобенко М.В. Бюджетування як напрямок удосконалення системи управління діяльністю підприємств. // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2012. – № 3. – С. 36–44.

21. Короленко С. М. Організація системи бюджетування на підприємстві. Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки. 2016. Вип. 32(1). С. 291-296.
22. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.
23. Лазур П. Ю. Новітні методи фінансування і кредитування діяльності малих і середніх підприємств / П. Ю. Лазур // Економіка: проблеми теорії та практики. – Д., 2006. – Вип. 221, т. 3. – С. 646–659.
24. Лисенко А. М. Удосконалення методики проведення комплексного аналізу фінансової звітності малого підприємства / А. М. Лисенко, Ю. Ю. Недовоз. URL : [http://kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/23.pdf](http://kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/23.pdf).
25. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. Часопис економічних реформ. 2019. № 3. С. 24-30.
26. Ляшевський Я. О. Особливості формування доходів та розподілу прибутку суб'єкта страхового підприємництва // Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С.194-196.
27. Мазур Є. О. Фінансове планування та контроль за фінансово-господарською діяльністю на підприємстві // Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С.178-190.
28. Маляр Д. В. Віртуальні підприємства та офіси в умовах цифрової економіки // Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С. 121-123.
29. Михайленко О. В., Свірідкіна К. В. Розробка, впровадження та автоматизація процесу бюджетування на підприємстві. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. Вип. № 3 (71). С. 240-246.
30. Орленко С. С. Система бюджетування як інструмент ефективного управління фінансовою діяльністю підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 10. С. 62-65.
31. Партин Г. О. Фінансовий контролінг : навч. посібн. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 232 с.
32. Сметанкіна Н. С. Підтримка фінансової стійкості підприємств в умовах пандемії // Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління:

- матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С.291-294.
33. Сторонянська І.З., Бодаковський В.Ю. Фінансова стратегія підприємств регіональної інфраструктури України// Формування ринкової економіки в Україні. – Львівський національний університет ім. І.Франка. – Вип.23. – Ч.2. – 2011. – С. 364 – 370.
34. Фещенко О. М., Дрюніна Д. В. Роль цифрової економіки у розвитку підприємництва України //Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С.32-34.
35. Шнуренко Н. О., Циклаурі Н. К. Оцінка платоспроможності та фінансової стійкості підприємств //Цифрове суспільство: фінанси, економіка, управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. – 315 с. – С.47-49.
36. Господарський кодекс України / Документ від 16.01.2003 № 436-IV, чинний (зі змінами та доповненнями).

Інформаційні ресурси:

1. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Інформаційний проект “Фінанси”. Сайт присвячено фінансовій діяльності в Україні. – Режим доступу: <http://www.currency.kiev.ua/>
3. Інформація про стан фінансів України, курси валют, огляди фінансових ринків, аналітика тощо. – Режим доступу: <http://finance.ua/>
4. Останні дані макроекономіки, фінансового законодавства, ринку цінних паперів, фінансова, податкова енциклопедії. – Режим доступу: <http://www.fin.org.ua/>